

CRNOGORCI

Libreto opere

Uvodno slovo

Komična opera u tri čina Les Monténégrins (Crnogorci), nastala je 1849. godine. Njen tvorac je bio francusko-belgijski kompozitor Arman Mari Limnander (1814-1892), dok se kao autori libreta potpisuju Alboaz i Žerar. Iako nije potpisan punim imenom, pretpostavlja se da je drugi autor libreta poznati francuski pjesnik Žerar de Nerval. Opera Les Monténégrins premijerno je izvedena 31. marta 1849. u nacionalnom teatru Opera Komik u Parizu.

Sredinom XIX vijeka egzotične teme su privlačile operске kompozitore. Tako je Limnander, koji nikada nije posjetio Crnu Goru, bio inspirisan pričama o crnogorskom junaštvu. Radnja se odvija na području Stare Crne Gore i Boke Kotorske i obilu-

je komičnim elementima i ljubavnim spletkama, karakterističnim za takvu vrstu operskog žanra. Godina u kojoj se radnja dešava je 1807. u vrijeme Napoleonovog osvajačkog pohoda na Boku Kotorsku.

Sloboda pjesničke inspiracije i trenutna politička dešavanja ondašnje Francuske, svakako su u drugi plan potisnule autentično istorijsko predstavljanje Crne Gore i Crnogoraca. Ipak, kao što su kroz likove autori izgradili komični karakter opere, tako se u nastupima hora osjeća izražen epski duh Crnogoraca.

Opera je doživjela više izvođenja (pominje se brojka oko 30), da bi se poslije desetogodišnje pauze našla ponovo na repertoaru Opere Komik 1858. godine, reducirana na dva čina. Talas velikih francuskih kompozitora druge polovine 19. vijeka, potisnuo je u sjenku ovog kompozitora i njegov opus.

Nakon gotovo 160. godina, otvara se mogućnost da se Limnanderova opera Les Monténégrins ponovo postavi, i to u Crnoj Gori, zahvaljujući projektu koji je pokrenula Ambasada Republike Francuske u Crnoj Gori i njen ambasador Bernar Garanše, a u saradnji sa ministarstvima kultura obje zemlje. Tim povodom je tekst ove opere prvi put preveden i prepjevan na crnogorski jezik.

Matica crnogorska prepjev i prevod libreta opere Crnogorci Armana Mari Limnandera premijerno predstavlja crnogorskoj javnosti.

Dragan Bogojević

CRNOGORCI

Komična opera u tri čina

Tekst: Alboaz i Žerar

Muzika: M. Limnander

Režija: M. Anri

Prevod i prepjev na crnogorski: ***dr Dragan Bogojević***

Podgorica, decembar 2009.

CRNOGORCI

Komična opera u tri čina

Tekst: Alboaz i Žerar¹

Muzika: M. Limnander

Režija: M. Anri

Prvi put izvedena u Parizu, na sceni nacionalnog teatra *Opera-Komik*, 31. marta 1849. godine.

LICA:

Žiška, crnogorski guslar

Andrija, crnogorski vođa

Seržis, kapetan francuske vojske

Folike, vojnik, u službi kapetana Seržisa

Rože, brigadir

Beatrisa, usvojena Žiškina ćerka

Ređina, Crnogorka

Dva Crnogorca

Crnogorci, Crnogorke

Francuski oficiri i vojnici

Radnja se dešava u Crnoj Gori 1807. godine

¹ Pripisuje se poznatom francuskom piscu **Žeraru de Nervalu** (1808-1855) (prim. prev).

Napomena: Postavka ovog djela, koju je prepisao gđin Paliani, zapravo je postavka objavljena u časopisu *la Revue et Gazette des Théâtres*, sa sedištem u ulici Sainte-Anne, br. 55.

PRVI ČIN

U dvorištu gostionice, pod krošnjama drveća. Stolovi. Stolice. Klupe. Kroz odškrinutu veliku kapiju u pozadini, nazire se selo. Planine. Lijevo i desno kuće.

POJAVA PRVA

ŽIŠKA, ANDRIJA, REDINA, ROŽE i FOLIKE. *Francuski vojnici i Crnogorci zajedno sjede za stolovima. Crnogorci piju. Francuski vojnici piju i kockaju se. Desno od gledalaca, Žiška ležeći puši, zamišljen; gusle su pored njega. Lijevo, Folike i Rože igraju karte. Redina i druge žene služe vojnike.*

HOR Crnogoraca

*Pod krošnjama drveća
Pije se, pije se, pije
Svaka oluja prijeteca
Od brda ovih se odbije.*

Folike

Ovo je moje piće!

Rože

*Donesite nam pehar
Rujna vina crmničkog²
Loza mirisni behar,
Podneblja plemenitog.*

² U tekstu originala piše: **vin d'Alsberg**. Budući da se govori o vinu u Crnoj Gori, smatrali smo ovo prilagođavanje opravdanim (prim. prev).

CRNOGORCI

Sipamo i za sto sijedamo!

Folike

Vina! Vina! Vragolanko, amo!

Andrija, *sa bocom u ruci, čini nervozan pokret*

Ko to reče?

Ređina, *tiho Andriji*

Andrija, smiri se

(Uzima bocu vina i ide ka Rožeu).

Evo, molim...

Rože

Hvala, ovu ruku bijelu ljubim.

HOR vojnika

Svuđe mi pobijedićemo

Živio rat, prijatelji!

Brzih dana, upoznaćemo

Sva vina na zemlji.

HOR Crnogoraca

Pod krošnjama drveća

Pije se, pije se, pije...

(Časovnik otkucava dva sata).

Rože

Dva sata! Vrijeme je za smjenu straže.

(Vojnici izlaze, marširajući, s puškama o ramenu, zajedno sa Rožeom i Folikeom).

Andrija, daje znak Ređini da ih prati i nadgleda

*Odoše, lakše se diše, sad je čas! (prema Žiški)
Na noge, svi u glas!
Ustaj, bardu naš.
Zapoj stihove tanane.
Pjesme uzvišene
Hrane duševne
Crnogorskom srcu znane.*

Žiška, ustaje i uzima gusle

Prva strofa

*U vrletima što nebo paraju
Bog narod junakâ stvori
Bratski zavjet oni daju
Vazda biće nepokorni.
Naše pleme nek se lasno zôri
S Rimljanima, našim precima, jaše!
Na zastavi našoj sveti krst vijori
A na nebu paše
Slavno ime naše!*

HOR

Na zastavi našoj sveti krst vijori ...

Žiška

Druga strofa

*Ostaci carstva iz prošlosti
Živima to su uzorne slike
Mišica naša bije bez milosti*

*Užas sije među nevjernike.
Brda naših sloboda postojna
Predaka naših vazda dostojna.*

CRNOGORCI

*Na zastavi našoj sveti krst vijori
A na nebu paše
Slavno ime naše!*

HOR

Na zastavi našoj sveti krst vijori... itd

Ređina

*Evo ih, učutite
To je straža!
Pažnja!
Da ih ne naljutite.*

(Folike, Rože i vojnici se vraćaju).

ZAJEDNO

HOR Crnogoraca

*Pod krošnjama drveća
Pije se, pije se, pije
Svaka oluja prijeteća
Od brda ovih se odbije.*

HOR vojnika

*Svuđe mi pobijedićemo
Živio rat, prijatelji!
Brzih dana, upoznaćemo
Sva vina na zemlji.*

HOR Crnogoraca

Prijatelji, sipajmo, sipajmo

Ove čaše napunimo

Ka' braća se odnosimo

Naše pjesme pjevajmo.

HOR vojnika

Čojški

U pobjedu!

U slavu!

Našem caru.

(Vojnici i Crnogorci se razilaze, Ređina i Folike, ruku pod ruku, odlaze).

POJAVA DRUGA

ANDRIJA, ŽIŠKA

Žiška

Što činiš?

Andrija

Tišina! (*Čuje se isti zvuk iz daleka*).

Andrija, u stranu

Dobro je, sad sam miran.

Žiška

Ali, o čemu se radi...

Andrija

Što te se tiče? Treba li tebi da pričam što činim i što tajim?...

Žiška

Političke tajne?... Ne. Da li me briga? Ti si crnogorski vođa, pre-rušen u odjeću običnog krčmara... Ja sam samo obični bard, koji luta od plemena do plemena. Ti kuješ zavjeru, a ja pjesmu.

Andrija

U dobri čas!

Žiška

Uostalom, znaš dobro zbog čega sam ovdje. 'Oće li se Beatrisa konačno vratit'? Evo mjesec dana kako mi obećavaš njen povrat... tak...

Andrija

Tebi se baš žuri da je vidiš?

Žiška

Nju... Moju Beatrisu!... Moje usvojeno dijete... Njen umirući otac mi je predao u naručje, rekavši: „*Žiška, umirem, evo tvoje kćeri...*“ Ah, trebalo je da je zadržim kod sebe, umjesto što je tebi ostavim.

Andrija

A, što bi joj ti to pružio, jadni pjevuče, bez kuće i kućišta?

Žiška

To je tačno, sve što imam su moje gusle i moje pjesme...

Andrija

Ja sam je učinio dostojnom njenoga oca.

Žiška

Da, znam da si potpuno ovladao osjećanjima njenog mlađanog srca i u njoj pobudio jedinstvenu, plemenitu, čistu ljubav, ljubav prema domovini. Znam da je, slušajući tvoja naređenja, obmanjujući sve, savladavajući sve prepreke, uspjela odvažno da uđe u francuske redove, sazna za njihove planove, i tebe, velikog političkog prvaka, uputi kako da ih izigraš...

Andrija

Ali, od koga ti sve to чу?

Žiška

Ah! Čista slučajnost... Ja imam svuđe prolaz pjevajući moje balade... Moje gusle nikoga ne plaše.

Andrija

E, pa dobro, onda znaj da važna misija u koju sam uputio Beatrisu...

Žiška

Baš tako sam i mislio... Pošto su uvjereni da će Crnogorci prekršiti ugovore iz Presburga ³.

Andrija

Ko ti i to reče?

Žiška

Ne sjećam se više... Ali sam našao da jedna armada cara Aleksandra kreće da zauzme Kotorski zaliv, odakle imaju otvoren put ka našim planinama.

³ Njemački naziv za Bratislavu, koju su zvali i Požun. Aluzija na *Požunski mir* sklopljen 1805. godine između Francuske i Austrije. (prim. prev.).

Andrija

E, pa što?

Žiška

Pa, ništa... Šuškalo se o pobuni...Ustanku...Ali kako je to nemoguće...

Andrija, živo

Nemoguće! Ah! Ako Beatrisa uspije, ustanak će se proširiti na sva plemena, i oslobođena od francuske prevlasti, Crna Gora će postati ruska provincija.

Žiška, ozlojeđeno

Ruska provincija!

Andrija

Što, smeta li ti?

Žiška

Meni! Veoma. (*pribrano i veselo*). A što ako Aleksandar poželi da mi zabrani da pjevam... On je svemoćan... Istina, biće darežljiv za one koji su ga služili... A, Francuska koja, eto, samo obezbjeđuje slobodu i nezavisnost plemenima, i pruža nekakvu jalovu zaštitu...

Andrija

Pa?

Žiška

Pa... vidiš da se ne razumijem u politiku. Što nama, pjesnicima, znače sve te ovozemaljske stvari?... Mi gledamo u nebo (*tiho*) da ne bismo videli kukavičluk ovđe dolje...

Andrija

Što reče?

Žiška, *nestrpljivo*

Rekoh da si mi obeća' Beatrisin povratak, a nje nema.

Andrija

Smiri se, čоче, samo što nije...

Žiška

Kako?

Andrija

Pitao si me za signal na koji sam odgovorio.

Žiška

E, pa?

Andrija

To je bila Beatrisa, gledaj, evo je...

POJAVA TREĆA

ŽIŠKA, BEATRISA, ANDRIJA

Beatrisa

Žiška!

Žiška

Kćeri moja! Moja Beatrisa...mjesec...više od mjesec dana te ne
viđeh! Jedva iščekasmo ovo.

Beatrisa

Ah! Praštajte, praštajte mi obojica, ali, i pored moje želje, zadržać me čudni događaj podno Lovćena⁴.

Žiška

Podno Lovćena!

Andrija

Jesi li bila u opasnosti?

Beatrisa

Ne, ali, stigavši noću u to pleme, prije mjesec dana...

Žiška

Noću...prije mjesec dana... Tako je... ta marama... Ah! Sad mi je sve jasno; sve su mi ispričali... Pa da, to si bila ti, kćeri moja...

Andrija

Pričaj, što je to bilo?

Žiška

Ah! To, kao da sam vidio, kao da još uvijek gledam... Tako je vjerna slika... U podnožju planine, pod svjetlošću baklji, jedna naoružana grupa Crnogoraca... Dvadesetak koraka ispred njih, jedan mladić, francuski oficir, na koljenima, moli da utješe njegovu majku, koja ga više neće vidjeti... Puške su uperene, nišani se... ali, brza kao munja, jedna žena, uznemirena onim što vidi, klizeći kao sjenka kroz noćnu tminu, i...

⁴ U tekstu originala piše: **Lanowich**. Zbog replike koja slijedi, smatramo da je prevod **Lovćen**, umjesno prilagođavanje. (prim. prev.)

Beatrisa, uzbuđeno

Videla je bol, hrabrost, mladost Francuza, pomislila na njegovu majku, i na svoju, koje više nema... Ta žena se bacila, prekrila ga maramom i spasila smrti... Ta žena, to sam bila ja.

Andrija

Ti! Ali da su te prepoznali, mogla si sve da upropastiš...

Beatrisa

Lice mi je bilo pokriveno velom; nije me mogao videti... Ali, zato sam ja njega videla... Majci sam spasila sina. Bog me blagoslovio.. I, kao što vidite, evo me ovde, sa vama.

Andrija

Spasila si neprijatelja!...

Beatrisa

Ah!, nije on neprijatelj... Samo čovjek koji nije mogao da se brani.

ROMANSA

Prva strofa

*Njega spasih, iznenada
I otklonih naum strašni
Priđe meni tiho tada
I pokloni krst časni.
Zbunjen, nijemo gleda me
Bi da zbori, zalud trudi se
Ruka mu u moju svila se
Glasom muklim, preda me:
Ovaj krst poslušaću!*

*Zatreba li, zovi samo!
Da odbranim tebe amô!
I za tebe poginuću!*

Druga strofa

*Naočit pogled i stas otmjen
U srce mi se urezali
Hrabrosti lijepe znamen
Bol lijepi dokazali.
Zagrliće majka sina, neka!
Zadovoljan, srećan, zaputi se
Dugo za njim zagledah se
Iz daleka odzvanja k'o jeka.
Ovaj krst poslušaću...*

Andrija

Dosta, dosta... no, govori, jesi li uspjela? Crnogorske vode...

Beatrisa

Viđela sam ih... saglasni su da se večeras okupe u dvorcu
Maladeta, kako bi dogovorili opšti plan pobune.

Andrija

Večeras? Najzad!

Žiška

U Maladeti!... Tom starom, napuštenom zamku koga su vjekovima pustošile narodne bune... Vrlo vješto...

Andrija

A Francuzi? Jesi li što saznala?

Beatrisa

Oh! Pa da... Bez obzira na straže, prurušena u drugu odjeću, uspjela sam da uđem u njihove redove, i isto sam uradila dolazeći ovamo. Oficir koji komanduje ovim selom će primiti ili je primio poruku da večeras dođe u zamak Maladeta.

Andrija

Večeras, i on!

Žiška

Zbog čega?

Beatrisa

Ne znam. Znam samo da se radi o tajnom naređenju i da će se tamo uputiti bez pratnje.

Andrija

Što god da je u pitanju, za nas je neprihvatljivo da on bude u dvorcu iste noći kada i mi. Neće moći, makar morali da ubijemo kapetana Seržisa...

Beatrisa, užasnuta

Seržis, Seržis!?

Žiška, u stranu

Beatrisa je prebljedela, mora da je njega spasila!

Beatrisa, uzbuđeno

Ubiti ga... Oh, ne, nećete to uraditi! (*tiho*) On!

Žiška

Potpuno ispravno, vojnik koji želi da poštuje ugovor, to je propast za našu zemlju.

Andrija

Pa! Što nas briga, sutra ćemo mi biti gospodari.

Beatrisa, strijepeći

Ali, ukoliko **on** ne bi otišao večeras u dvorac...

Andrija

Što!

Beatrisa

Pa, ukoliko **on** ne bi pošao...

Andrija

Neka ti bude; ali ako ode, gotov je...

Beatrisa, izbezumljeno

Gotov! Ne, slušajte me.

Folike

Da, da, da, da...

Andrija

Tiho, dolaze... Taj vojnik...

Beatrisa

Pođimo... Sve ću vam tamo reći...

Andrija

Pođimo...

Beatrisa, tiho Žiški

Ah, oče moj, treba ga spasiti po svaku cijenu.

Žiška, u stranu

Jadno dijete! Ona ga voli.

(Sve troje odlaze u zgradu desno).

POJAVA ČETVRTA

FOLIKE, REĐINA

Folike

Ne, ne, ne, ne

Ređina

Daj mi ruku.

Folike

Nemam ruku.

Ređina

Ma, slušaj me.

Folike

Nemam uši.

Ređina

Pogledaj me.

Folike

Nemam oči.

Ređina

Pričaj mi.

Folike

Nemam jezik. Želim da budem surov, Ređina, želim da budem surov.

Redina

Ali juče, pa i jutros, govorio si da me voliš.

Folike

Juče sam imao srca..., moguće,... jutros sam imao srca,...vjеровatno, ali sada, ono više ne kuca za tebe, sat je stao... Treba li da ti ponavljam, Redina, služba je služba...To nije viteški, ali dužnost zove... (*Poziva*). Konobar! (*Pojavljuje se devojka*). Gle...to je devojka... Konobar, bocu vina i vatre, kao i obično. (*Devojka donosi poslužavnik; on sve raspoređuje po stolu, lijevo*).

Redina

Mogu li ti što pomoći?

Folike

Ne bi mu se to dopalo... Jedino ja smijem da sređujem njegove stvari... Dobro... lula ovđe... udobna stolica i jastučić za noge.

Redina

‘Oće li to, skoro?...

Folike

Da, evo, sad sam tvoj (*sijeda*). ‘Ajde, udvaraj mi se, počni tako što ćeš mi dati jedan mali poljubac.

Redina

Mali poljubac...

Prva strofa

Dražesni zavodnici

Pritvorni ljubavnici

Šjajne ptice selice

Vole da nam šapuću

*Vole da nam cvrkuću
Poznato nam vaše lice.
Samo mali poljubac
Poljubac jedan
Na rumeno čelo
Samo mali poljubac
Poljubac jedan
To je tako malo
Uvijek toga vrijedan!*

Druga strofa

*Na te priče slasne
Medne i prekrasne
Odive mudre, oprezne budite
Znajte, to su 'tice
S kandžom grabljivice
Bogatome ruhu ne žudite.
Samo mali poljubac
Poljubac jedan
Na rumeno čelo
Samo mali poljubac
Poljubac jedan
O, to je tako malo
Nikad toga vrijedan!*

Redina

Jedan poljubac, a ni muž mi još nijesi.

Folike

Uskoro, uskoro...

Redina

Kako, uskoro? A kad vojska pođe...

Folike

Crnogorko srca moga, oženiću te, povešću te.

Ređina

Stvarno!

Folike

Pokazaću ti Pariz.

Ređina

Pariz, taj veliki grad!

Folike

Da, povešću te... Kako li će te tek tamo zagledati...

Ređina

Mene!

Folike

Kako će škiljiti... Gle, evo gospodina i gospođe Folike.

Ređina

Tako će govoriti!

Folike

Znaš, svi me znaju u toj prijestonici svijeta... zbog čina koji imam.

Ređina

Ja sam mislila da si samo običan vojnik.

Folike

Samo da se zna, posilni sam ja!

Ređina

Posilni... Što je sad to?

Folike

Ponos francuske vojske... Kako bih ti rekao: blagajnik, sekretar, sobar mog kapetana. Prava rijetkost ljudska... Gospo, za tebe ću da živim, ali za njega, za njega ću da poginem! On je moje sunce, ja sam njegova sjenka... Ja mu kuvam... pletem čarape, vezujem kravatu i vezem maramice.

Ređina

I svi ti poslovi padoše na jednog čovjeka!

Folike

A da bih to dokazao, dozvoli mi, o Ređina, da ti podarim ovaj skromni uzorak mog umijeća.

Ređina

Maramica koju si za mene izvezao...

Folike

Da, koju sam za tebe izvezao. Viteški, nego što!...

Ređina, razvijajući maramicu

Kako si ljubazan... Kako drag! Gle, jedno *A* i jedno *S*... Ali, to nijesu moji inicijali!

Folike

To su inicijali moga kapetana, ne umijem druge... Ali, evo ga, dolazi... Tišina u stroju... Na lijevo krug, napred marš. (*Ređina izvodi vojničke korake*). Oh... ideš na desno... nema veze (*Slijedi je*). Lijeva! Desna! Lijeva! Desna!...

Ređina, raportira

Evo, posilni! (*Izlazi na lijevu stranu*).

POJAVA PETA

FOLIKE, SERŽIS

Seržis, ulazi sa papirima u ruci (*pismo sa pečatom*) i tada spazi Folikea.

A, ti si...

Folike, u stavu mirno

Na usluzi, kapetane.

Seržis

U redu je, ostani.

Folike

Da, kapetane.

Seržis, čitajući pismo koje drži u ruci

Kapetane, odmah ćete poći u Maladetu, stari zamak na nekoliko milja od sela; najmanji pokret trupa mogao bi da izazove podozrenje; ići ćete bez pratnje, samo sa vodičem; izgovor za vaš dolazak neka bude radoznalost; što se tiče depeše, otvorćete je sjutra u svitanje; ako nešto nepredviđeno iskrсне, otvorite je, proćitajte i spalite: *Povjeravam vam ovu misiju zbog vaše ćesti-tosti i hrabrosti*. (*Glasno*). Jasno napisano, nema šta... Neka živi vojnićka logika; kad vam kažu: idi, idete; kad vam kažu: ostani, ostanete; dakle, to je to, lagodno i ne zamara mozak. (*Prema Folikeu*). Slušaj.

Folike

Da, kapetane.

Seržis

Idemo.

Folike

Da, kapetane.

Seržis

Uzmi jedno magare za namirnice, po'itaj...

Folike

Da, kapetane. (*Okreće se i žurno udaljava*).

POJAVA ŠESTA

SERŽIS, ŽIŠKA, *pojavljuje se sa lijeve strane*

Žiška, *u stranu*

Sve je dogovoreno... To je on ... (*glasno*). Gosn kapetane...

Seržis, *uzima lulu i sijeda*

A, evo i vas, maestro Žiška... Tako mi boga, drago mi je što ste došli... Raskomotite se i sjedite.. Može lula i čaša vina...

Žiška, *sijedajući*

Od srca ponuđeno, od srca prihvaćeno.

Seržis

U dobri čas. Među vašim gorštacima, vaše lice odvaja se plemenitošću i uvijek mi vas je milo vidjeti.

Žiška

Ko kaže da nema više drugarstva na ovom svijetu.

Seržis

Naravno, maestro... S druge strane, ne znam, ali nešto baš nije-sam siguran u vašu ljubav prema Francuskoj.

Žiška

Ja!?

Seržis

Da, baš vi...

Žiška

Pa! Dobro.... (*otresito*). Što se tiče umjetnosti, pošto obožavamo lijepe i velike stvari...Usuđujem se reći, vama, ispod glasa, kad čujem za sve te podvige, slavu, veličanstvene bitke, uprkos svemu, latim se gusala i zapojem pjesmu.⁵

Seržis, nazdravljajući

Kad je tako! U slavu Francuske.⁶

Žiška

Rado (*vatreno i ustajući*). U slavu Francuske!... (*otresito*). Uvijek u ime umjetnosti, jer, što je briga, nas pjesnike, zove li se gospodar Aleksandar ili Napoleon... Naša domovina je svuđe de su pjesme; naše dobro su naše gusle; naša sloboda je naše srce...⁷

⁵ U tekstu originala precrtano, ali ne dovoljno, da se ne može pročitati (prim. prev.).

⁶ Isto kao pod 5 (prim. prev.).

⁷ Isto kao pod 5 i 6 (prim. prev.).

Seržis

Vidim ja da ste vi pravi veseljak.

Žiška

Za razliku od vas... Uхватih ja vaš sjetan i zamišljen pogled i više puta rekoh sebi: gos'n kapetan u srcu krije jednu od onih tajnovitih strasti...

Seržis

A, ako vam kažem da ste pogodili.

Žiška

Stvarno! Pričajte mi, a ja ću ispjevati najljepšu baladu.

DUO

Žiška

*Hajte, što vas tišti, povjerite se
Ja sam pjesnik, vi zaljubiste se,
Treba razumjeti nas oboje
Jer luckasti smo nas oboje
Volute ljepotu, slavu i istinu.*

Seržis

Da, volim ljepotu, slavu i istinu.

Žiška

*Ja i srce moje, ljubavi varljive prezirući.
Žudimo za snom čistim
U visinama plavetnim.*

Seržis

Ljubav moja nerazumna, tajne savršenstvo!

Za vas, pjesniče, pravo je blaženstvo.

Sni zlaćani, sni kreposni

Na nebu su plodonosni.

Žiška

Znate li joj ime?

Seržis

Ne.

Žiška, začuđeno

Ne!? Ni čija je?

Seržis

Ne.

Žiška

Ali, ni glas kakav je?

Seržis

Ne.

Žiška

Ne! Ni kako izgleda?

Seržis

Ni kako izgleda!

Žiška

Vi ste ljudi. Ni ime, ni glas, čak ni izgled.

Seržis

Ni ime, ni glas, čak ni izgled.

Znam, nije red.

ZAJEDNO

Čudne li zgode!

Jasno!

Krasno!

Čudne li zgode!

Ljubav šaljiva

Baš zabava živa.

Žiška

Zgodne li zgode!

Jasno!

Slasno!

Zgodne li zgode!

Ljubavi gzdave

Za sanjare prave.

Seržis

Slušajte, bez mene!

Te žene voljene

Te neznane žene

Iscrtah ja crte njene!

Žiška

Kako! Niste je videli.

A, niste ni čuli

Niti je upoznali

Ali ste je naslikali!

Seržis

Evo njenog portreta.

ROMANSA

Prva strofa

Stalno mi je pred očima

Nekad mi se i nasmije.

U rovu i bitkama,

Danju, noću, ja vidim je.

Najljepša je:

Odoljet joj ne možete

Pa kažete

Ona je!

I kao ja, zavolite!

Druga strofa

Blagi lik me njen opija

Pogled njen stalno prati

Živjeti za nju mi prija

Za nju ću i život dati.

Najljepša je:

Odoljet joj ne možete

Pa kažete

Ona je!

I kao ja, zavolite!

ZAJEDNO

Zaista, nisam je vidio

Nisam je čuo

Zauvijek se/ja zaljubio.

U neznanku lijepu tu.

ZAJEDNO

Žiška

Čudne li zgode...itd

Seržis

Zgodne li zgode...itd

Seržis

Smijte se koliko hoćete, maestro Žiška. Radi se o uspomeni koja se ureže u srce i ostane... Ali, pričajmo o nečem drugom... Znate, nije baš zabavno kod vas, vaše doline, vaše planine, vaše nošnje, vaši običaji, sve je to lijepo, živopisno, ali, dosadno, brate...⁸ (*U stranu*). Izvršimo dosljedno naloge mog generala. (*Glasno*). Ima li neđe u blizini nešto zanimljivo da se vidi, neke lijepe ruševine, neki ruinirani, stari, zamak...

Žiška, u stranu

Primio je depešu...

POJAVA SEDMA

REĐINA, FOLIKE, SERŽIS, ŽIŠKA

Folike

Sve je spremno!

Seržis

Ćuti, budalo!

⁸ Isto kao pod 5, 6 i 7 (prim.prev).

Folike, *raportirajući*

Da, kapetane.

Ređina, *Folikeu*

Ali, kako sad to...

Folike

Ćuti! Bud... o, ne...

Ređina, *raportirajući*

Da, kapetane.

Seržis

Na primjer, pominjali su mi neki stari zamak, na nekoliko milja odavde... koji se zove...

Ređina, *brzo*

Maladeta!

Seržis

Tako je.

Ređina

Zamak Maladeta. O, bože...

Žiška

Dostojan imena koje nosi, jer je to mjesto proketo.

Seržis

Onda! Idemo li u taj ukleti zamak?

Redina

Idemo, idemo... nego, odatle često nema povratka; tamo se dešavaju neke čudne stvari.

Folike

Stvarno!

Seržis, veselo

O, da... vampiri koji vas ubijaju pogledom, duhovi u lancima. Odgajan sam na takvim pričama.

Folike

On to zove pričama!

Redina

Ah, ne govorite tako, gos'n oficiru, to može donijeti nesreću.

Folike

I ja tako mislim.

Seržis

Kako! I ti?

Folike

Vidite kapetane, u Bretanji nas uče tri stvari: strahu od Boga, strahu od gosn gradonačelnika i strahu od duhova... Oh, duhovi, od toga me hvata jeza... brrrrr...

Žiška

Ima stvari koje treba poštovati, čak iako u njih ne vjerujemo, gosn kapetane.

Seržis

Hajte molim vas, maestro Žiška, recite iskreno, imate li želju da otpjevate neku baladu... tema je lijepa... 'ajde, da je čujemo...

Žiška

Neku baladu! Evo više od dvjesto godina kako je napisana i svi je sa strahom pjevaju.

Seržis

E pa onda, otpjevajte nam je, kao što se pjeva u cijeloj zemlji.

Folike

Evo jedne balade koja će me izluđeti.

Žiška

BALADA

Prva strofa

*Jelena bješe dama
Mjesta jednog zlog
Prodade dušu sama
Ljepotu dade u zalog.
I vremena tijek
Nju je sačuvao
Još za jedan vijek.*

*Vazda se štovala
Bojte se, bojte, Jelene
Vlastelinke!
Zamkom je hodala.*

*Vampir joj je ime
Privlači vas time
O ljubavi pjevala.*

ZAJEDNO

*Vampir joj je ime
Privlači vas time
O ljubavi pjevala.*

Žiška

Druga strofa

*Duša čarobnice
Noću vas pohodi
S očima uroknice.
I glasom zavodi.
Od lica blaženoga
Pogled ne skidate
I tu sliku prividnoga
Odmah zavolite.*

Bojte se, bojte Jelene...itd

ZAJEDNO

*Vampir joj je ime
Privlači vas time... itd*

Seržis, veselo

Bravo! Bravo! Maestro Žiška, divno je! Ali, ne vjerujem niti jednu jedinu riječ...

Žiška

Vi se rugate, moj oficiru, a ipak, nema ni pola vijeka od tada... Bio je, kao danas, 13. septembar, dan Jelenine smrti, dan kada se pojavila utvara... Jedan mladić, stranac kao vi, lakovjeran kao vi, usudio se da uđe u Maladetu.

Folike

To je nešto što ja nikada ne bih uradio.

Žiška

I u ponoć, ne bi li ga što bolje privukla i uništila, utvara se prikazala u liku njegove voljene.

Seržis

Ah! Mora da je bio srećan. Priviđenje koje liči na voljenu osobu!... Eto načina da najzad upoznam moju tajanstvenu ljepoticu.

Žiška

A, sjutra dan, neoprezni mladić saznade da je njegova vjerenica umrla, baš u času kada mu se utvara prikazala.

Seržis, veselo

Zaista!

Folike, prestravljeno

I mi tamo treba da idemo!

Seržis, veselo

Ma dajte, maestro, pjevajući tu baladu, povjerovali ste i u njen sadržaj... Ali, ja se ne plašim Jelene vlastelinke, idemo.

Folike, u stranu

Mog kapetana je đavo zaposjeo.

Žiška, u stranu

Nemoguće ga je zadržati. (*glasno*) Idete sami, u pratnji ovog djetića?

Seržis

Naravno.

Žiška

Ali, ni jedan od vas ne poznaje put... Potreban vam je pouzdan i siguran vodič.

Seržis

Imate pravo, ali ne znam baš nikoga od vaših Crnogoraca koji bi mi se našao pri ruci.

Žiška

E, pa onda! Ja ću da rizikujem... Već odavno sam u svađi sa ljubavi, idem sa vama.

Seržis

Hvala, maestro... Kao što rekoste maloprije, od srca ponuđeno, od srca prihvaćeno. Folike, uzeo si moje oružje?

Folike, tužno

Da, kapetane, i namirnice...

Žiška, u stranu

Moram da kažem Beatrisi... (*glasno*) Gos'n kapetane, prije nego krenemo, svratimo na po jedno piće... Možda nam bude i posljednje.

Seržis

Ako je tako, neka bude i najbolje!

Folike

Ređina, a da ti napišem testament, da vidiš šta sve imam?

Ređina

Ali, ti nemaš ništa.

Folike

Ipak prihvati... To je ono što nudim.

POJAVA OSMA

**ŽIŠKA, SERŽIS, FOLIKE, ANDRIJA, BEATRISA,
CRNOGORCI I CRNOGORKE**

Žene, vani

Došla je!

Folike

Ali kakva je to buka?

Ređina, prateći pogledom

To je Ciganka koju prati huka...

ŽENSKI HOR, ulazeći

Došla je!

Ciganka!

Igranka

Bez prestanka!

Došla je!

Ciganka!

*Više ne čekajmo
Čujmo je i počujmo.
Smjesta posijedajmo.*

Redina

*Samo još tren, pojaviće se
Samo još tren, ogласiće se.*

ŽENSKI HOR

Ciganka! Došla je!

Beatrisa

*Došla sam!
Da sudbe tumačim znake.
Došla sam!
Da buduće predviđim korake.
Patnju svu odagnam
Moć veliku imam.
Iz dlanova čitam
K'o da knjigu gledam.
Došla sam!
Izvolite! Kod Ciganke!*

HOR

*Bez činjenja
Bez čuđenja
Jer ta žena
Tajni nema.
Ništa ne zborimo
Dobro oslušnimo.*

Beatrisa

*Skitnica sam ja!
Krenite*

*I stavite
Dlanove na koljena moja
Ružama
Bojama
Kartama, bez mane
Vidjeću
Reći ću
Dobre vaše strane
Dođite, dotrčite, znam sve
Nakane što su, sudbine ove.*

ŽENSKI HOR

*Skitnico, nama kaži
Odgovore brzo, neka!
Ma što bilo, i bez laži
Kakva nas to sudba čeka.
Ti ćeš nas približiti
Muževima
Pokornima.
Ti ćeš nas prikloniti
Supruzima
Ljubomornima.*

Beatrisa, *gledajući Redini u dlan*
*Čovjek lijep jedan
Veoma vrijedan
U tebe je zaljubljen.*

Redina

Zaljubljen u mene!

Folike

To misli na mene!

Redina i HOR

Ona meni/tebi smije se.

Ah! ah! ah!

Beatrisa

Francuz nije vjeran

Nije baš ni smjeran.

Stoga dobro pazi

Ne vidim na snazi.

Brak previše srećan.

ŽENSKI HOR, okružujući Beatrisu

A ja! A ja!

Reci, bez počeka!

Sudbu što nas čeka

Pričaj, pričaj, Ciganko!

Beatrisa

Došla sam!

Da sudbe tumačim znake.

Došla sam!

Da buduće predvidim korake.

Patnju svu odagnam

Moć veliku imam.

Iz dlanova čitam

K'o da knjigu gledam.

Došla sam!

Izvolite! Kod Ciganke!

HOR

Došla je! Došla je!

Ciganka!

Da sudbe tumači znake itd...

Žiška, *tiho Beatrisi*

Ne mogu mu ništa, navalio da ide...

Beatrisa, *tiho Žiški*

Pusti mene... (*prema Seržisu*). O, lijepi moj oficiru, to nije fer, jedino vi prezirete jednu skitnicu!

Seržis

Radim što i svi, slušam i plješćem.

Beatrisa

Ali ne želite da vam gledam u dlan... da se ne bojite, možda...

Seržis

Ja da se bojim tvojih proricanja?

Beatrisa

Ne izazivajte me, oficiru moj, jer reći ću vam neke stvari...

Seržis

Ako ti je baš toliki merak... Evo, mog dlana, baš me zanima, da vidim...

Beatrisa

Evo, samo malo... (*Gledajući s pažnjom u Seržisov dlan*). Jako dobro vidim, vrlo jasno... Majka vam je još uvijek živa?

Seržis, *uzbuđeno*

Da!... da!

Beatrisa

Napisali ste joj pismo?

Seržis

Da, pa...

Beatrisa

Upravo ga čita... Na licu joj se vidi strah, potom užas... Suze joj lipte niz obraze... ali, od radosti... jer njen sin je spašen.

Seržis

Kako ti to možeš znati?

Beatrisa

Jednostavno, ova linija dlana...

Seržis

To je neobično! Ali, to je ono što je bilo u prošlosti... a, to je lako pogoditi...

Beatrisa

Hoćete li sadašnjost?

Seržis

Govori.

Beatrisa

Spremate se na put.

Seržis

Zaista! a to si saznala od...

Beatrisa

Hoćete li budućnost?

Seržis

Da vidimo budućnost...

Beatrisa, pritiskajući dlan

Ako pođete u Maladetu, vaša voljena će umrijeti. (*Veselo*). Ali,

gos'n kapetane, previše me zadržavate, ima i drugih koji čekaju na red...

Andrija, *približavajući se*
Sada je na mene red (*Pružaj joj ruku*).

Seržis, *jako uznemiren*
Šta sve to treba da znači?

Beatrisa, *prema Andriji*
Oklijeva.

Žiška
Dakle! Gos'n kapetane?...

Seržis
Krenimo!

Beatrisa, *u stranu*
Dragi bože!

Andrija, *tihom Beatrisi*
Čuješ li me... uradi što si mi obećala, ako pođe u zamak, sam je tako htio.

Beatrisa, *veoma uzbuđeno*
Dosta je bilo (*Ređini*). Ideš sa mnom u Maladetu, moram ga spasiti i vala 'oću...

Seržis
Maestro Žiška, čekam vas.

Beatrisa, *Ređini*
Pohitajmo, treba da stignemo prije njih (*Ide prema izlazu, ali je Rože i vojnici vraćaju na scenu*).

POJAVA DEVETA

**ANDRIJA, ŽIŠKA, FOLIKE, BEATRISA, SERŽIS,
REĐINA, ROŽE, CRNOGORCI, CRNOGORKE,
FRANCUSKI VOJNICI**

FINALE

ROŽE I HOR VOJNIKA

*Za tu ženu
Za tu grešnu
Smrt i stid nek je!
Ne slušajte je
To je sirena
Muzika to čini njena.
Ne slijedite je.
Ne pratite je
Ne slušajte je.*

Seržis

*Čemu prijetnje, čemu vika !?(krici)
Ko je sad ta, družbenica?*

Rože i vojnici

*To je mlada buntovnica
I neprijatelja špijunica!*

Seržis

*Zar, s tol'ko ljupkosti, mladosti,
Bješe spremna na izdaju...
Ne, ne... nema milosti!
Vojnici, vodite je u ćeliju.*

Crnogorci, mole Seržisa
Pomiluj je!

Vojnici, bijesni
Kazni je!

Beatrisa, vojnici je vode, pjeva u dnu scene
Ovaj krst poslušaću!
Zatreba li, zovi samo!
Da odbranim tebe amô!
I za tebe poginuću!

*(Čuvši stihove, Seržis se okreće i daje znak vojnicima da je oslo-
bode, Beatrisa mu prilazi, i dok pjeva posljednje stihove, preda-
je mu krst).*

Seržis
Što to slušam?
Dragi Bože! Što to gledam?
Taj krst... moj je, crte lica... (bolno)
To ste bili vi, vi!... skitnica!

SEDMORO
**BEATRISA, SERŽIS, ŽIŠKA, ANDRIJA, REDINA, FOLI-
KE, ROŽE**

Beatrisa
Glas iz srca zapjevao
I tih riječi on se sjeti
Što mu bjehu na pameti
Časni zavjet kad je dao.
Tajnu treba prevladati
I nadam se da će znati
Srdžbu svoju sad stišati
I bijes njihov nadvladati.

Svi

*Glas moj/njen iz srca zapjevao
I tih riječi on se sjeti
Ona/on je samo u pameti.
Časni zavjet što je/joj dao itd...*

Seržis, obraća se *Beatrisi*
*Slobodna si, idi! Bog neka te prati!
Ti mi život spasi, red je da se vrati.
Neke čudne niti, drže nas zajedno
Anđeo il' đavo, meni je svejedno
Ljubav ću ti dati.*

Seržis, opet se obraća *Beatrisi*, koja želi da ode
Odgovori... Preklinjem te.

Beatrisa

*Srce ovo nikad ne zaboravlja te
Ostaćeš...*

Seržis

Daću život za te!

Beatrisa

*Zbogom
Putujmo s bogom!*

Seržis

Zbogom!

ROŽE I HOR VOJNIKA, bijesno

*Ne može baš ona tek tako otići!
Buntovnica opet nas će zaobići!*

Seržis

Poslušajte! (Beatrisi). Možeš ići.

Vojnici

Ne može baš ona tek tako otići!

Seržis, snažno

Poslušajte. Možeš ići.

ZAJEDNO

Žiška, Seržis, Andrija, Folike, Beatrisa, Ređina, Crnogorci

Više se ne bojmo patnji i nedaća

Bijes njihov zamijeni mirnoća.

U srcima našim cvjeta nada veća

Ona je/ja sam spašen/a.. Ah, kakva sreća!

ROŽE I FRANCUSKI VOJNICI

Više nismo bijesni, mi ga poslušajmo!

U dubinu duše mržnju potisnimo.

Postupak joj grešni mi sad oprostimo!

Spasena je... Ah! Kako nesrećni smo!

(Na Seržisovu naredbu, vojnici je puštaju, Beatrisa ga pozdravlja i izlazi sa Ređinom. Seržis, Žiška i Folike se spremaju za pokret. Zavjesa.)

DRUGI ČIN

*Prostrana sala u gotskom stilu dvorca Maladeta: predmeti u raskošnom venecijanskom stilu, u zapuštenom stanju. U pozadini se nalazi portret žene u kostimu iz 16 vijeka, s natpisom u donjem dijelu: **Jelena, 13. septembar 1507.** Desno i lijevo od portreta vise zastave. Na desnoj strani, u zadnjem dijelu, ograđeno kameno postolje, na koje se silazi širokim stepenicama zaokrugljenog oblika; lijevo, u dnu, velika vrata koja gledaju na trošnu terasu, odakle se vidi more. Bakarni svijećnaci sa polupotrošenim svijećama, u dnu, uz portal. Otoman, sto sa tri-četiri stolice u gotskom stilu; kamin, desno, a pored kamina bakarni svijećnjak.*

Kada se podigne zavjesa, noć je, jedina svjetlost dolazi od mjeseca i obasjava stepenište i terasu. Duva jak vjetar.

PRVA POJAVA

FOLIKE, s uljanom svjetiljkom, ulazi prvi; **ŽIŠKA**,

SERŽIS

Folike

*Pod mračnim ovim svodom
Jeza mi prolazi venama!
I kunem se mojim rodом
Krv mi se leđi žilama.*

Seržis, gura ga

Hrabrost će ti je, slabiću, ideš sa mnom!

Folike

Napušta me, moliću, zajedno s razumom!

Žiška

Ova noć je ka' stvorena, da đavo pokuca!

Folike

Drhtim sav od ovog trena... Kad ponoć otkuca!

TRIO

Ponoć je! Ure strašne!

Iz pakla beštije

U tami se dozivaše

Ko prave furije.

Folike

Ponoć je!

Žiška

Ponoć je!

ZAJEDNO

Uskoro će ponoć!

Seržis

Ponoć je!

Vrijeme opjevano

Od silnika razuzdano

Sve opustilo je!

Ponoć je!

Vrijeme začarano

*Vrijeme bogom dano
Sve omamljivo je!*

Žiška
*Ponoć je!
Vrijeme utvara
Vrijeme vila i vampira
Svuđe prati je!*

Žiška i Folike
*Ponoć je!
Vrijeme utvara
Vrijeme vila i vampira
Svuđe prati je!*

Seržis
*Ponoć je! Ponoć je!
Vrijeme začarano
Vrijeme opjevano.*

Sve troje
*Ponoć je!
Uskoro će ponoć!*

Žiška
Nije vam žao što ste došli, zar ne, lijepi moj oficiru?

Seržis
Ne, vala... Puna dva sata u potpunoj pomrčini... Kakav put! S obije strane zastrašujući klanci... Koliko samo stepenika do ovoga mjesta...

Folike
Četiristo sedamdeset sedam! Umalo smo pošli s anđelima...

Žiška

I to magare tvrdoglavo, koje nikako da krene...

Folike

Da, ali kako bih ga pokrenuo, rekoh mu ovako: „*Magare, prijatelju moj, ja sam Bretonac*“. S malo riječi, paf... i udarcem pride, ubijedih ga! Dokaz je to da su dvonošci pametniji od četvoronožaca.

Žiška, *pokazujući u dnu, lijevo*

Nalazimo se na najvišem vrhu naših planina; tamo lijevo je more, iznad, bedemi i kula Svetog trojstva za odbranu Kotora.

Seržis

U kom dijelu zamka se nalazimo?

Žiška

U sali za oružje... Pogledajte, na zidovima su još uvijek okačene zastave bivših gospodara iz ovih krajeva, a tamo...stara crnogorska zastava koja treba da se zavijori na dan crnogorske nezavisnosti.

Seržis

O, stvarno! Još jedna tradicija... Nego, u ovom prokletom dvorcu, vraški je hladno!

Folike

Umjesto krvi, venama mi teče led! brrrr... brrr...

Seržis

Založi vatru i spremi nešto za večeru.

Folike, *zastrašen*

Večera! Mislite na večeru!

Seržis

Svakako, beno! Kad ne bi samo tako stajao i zijeovao naokolo...

Folike

Nijesam je još ni probao, a već me hvataju grčevi...

Seržis, prema Žiški

Nas dvojica bi mogli malo da procunjamo i izvidimo ovo mjesto, da ne bi bilo kakvih iznenađenja...

Žiška

Po naređenju, gos'n kapetane.

Seržis, uzimajući lampu

Podimo, vodite me... oslanjam se na vas...

Folike

A ja!

Seržis

Ti ostaješ.

Folike

Ovde?...

Žiška

Naravno, za to vrijeme založite vatru.

Seržis

I postaviceš sto...

Folike, prestravljeno

Kako! Ostavljate me samog... potpuno samog... bez svijetla!

Seržis

Ah, kako to, da ti, tako hrabar na bojnom polju... sada da se
plašiš?

Folike

Da se plašim, ja! A, ne...ali imam zort, eto... Ma, puškaranje,
paljbe, rafali, lako bih ja s tim; ali, čim mi se pomenu utvare...
to je jače od mene, srce počinje da lupa, oduzmu mi se noge;
pomozite mi, povedite i mene, kapetane, objesiću vam se o vrat
...

Seržis, odgurnuvši ga

Odbij, slabiću! Hajdemo, maestro Žiška.

(Izlaze živahno na lijevu stranu)

POJAVA DRUGA

FOLIKE, sam

Ah!, Fino mi je pomogao!... Kapetane!... kapetane!... kap... Već
su se udaljili, ostaviše me samog u zamku, u kome se javlja duh
voljene... *(Učinilo mu se da čuje neki zvuk)*. Ko je tamo?
Odgovorite... Ne, niko ne odgovara...

Kada vratiće se?

Sav tresem se.

Onesvijestiću se.

Sveti Vasilije⁹

⁹ U tekstu originala piše: **Saint Chrysostôme**. Za čitaoce u Crnoj Gori, Sveti Vasilije je opštepoznat, između ostalog, i kao zaštitnik slabih i nemoćnih (prim.prev).

*Pogledaj me!
Od te furije
Zaštiti me!
Sveti Vasilije
Dobri duše moj, umirem, strah me!
Umirem, strah me!*

POJAVA TREĆA

REĐINA, FOLIKE

DUO

Redina, *odjednom se pojavljuje*
Eto mene!

Folike

Ređina!
Ne, to nije ona!
To je njen duh!

Redina

To je ona!
Vjerna!
Da, to je Ređina!

Folike

Ne, ućuti, zar ne shvaćaš!
Ne tražim te.
Ne volim te.
Ne poznajem te.

Redina

Kako! Ništa ne osjećaš!

*A, ne, voljećeš me!
Oženićeš me!*

Folike

*Znam ti igre varalice!
Uze ti lik moje zaručnice.
Dosta više!
Ne vidiš više!
Ne čuješ više!
Ne živiš više!*

Ređina

*Ja? Duša mi ne spava.
Još dobro čujem, vidim...
Tik, tak, tik, tak, srce otkucava
Tik, tak, tik, tak, za tebe.*

Folike

*Zavodnica prava!
Zalud pričaš
Laskaš
Bajaš...*

Ređina

*Ali, ovo je previše!
Šta hoćeš ti više!?*

Folike

*Bijela silueta
Zenica
Syjetluca
Tik pored uveta
Lanaca zveket
Hoda avet
Baš ukleta.*

Ređina, *smijući se*

Baš ukleta...

Ovo je previše!

Smijem se još više!

Folike

Idi, tamo!

Sotono!

Ređina

Osmjeh kaže

On te ne laže.

Tvoja sam

Da, ja sam.

Folike

Idi, tamo!

Sotono!

Ređina

Poljubac onaj nježan i blag.

Ovog jutra što si mi tražio.

Dođi, dođi, baš si mi drag.

Dođi, dođi, sad bi ga dobio.

Folike, *gotovo da pristane*

Đavo me uzima pod svoje

Demonu se dajem, gotovo je!

Ređina, *maznim tonom*

Nećeš valjda to odbiti

I lijepo me poljubiti?

Folike, *krene da je poljubi i brzo se povuče*

Ne, ništa ne osjećam.

*Ne čujem te
Ne sanjam te
Briga me za te!*

Ređina, *jureći ga*
Čućeš me!

Folike
Ne volim te.

Ređina
Obožavaćeš me!

Folike
Ne poznajem te.
Idi tamo, idi tamo!
Poljubac tvoj neću, Sotono!

Ređina
Ja !?Sotona!?
E, pa onda evo poljubac Sotone!
Pljas, na!!

*(Ređina ošamari Folikea i brzo nestaje na desno-Folike, izbe-
zumljen, pada na stolicu, vrišti i zove u pomoć).*

POJAVA ČETVRTA

FOLIKE, SERŽIS, ŽIŠKA

Folike
Milost, milost, gospođa duh... u pomoć!

Seržis
Što ti je?

Folike, *ne prestaje da viče*

U pomoć! Ne prilazite!...

Žiška

Ali, to smo mi!

Folike

Ko, vi?

Seržis

Tvoj kapetan...

Folike

A! Da ste videli što sam ja vidio... Ređina, bolje reći sam đavo...

S očima koje plamte... rogovima ovoliko dugačkim... I ustima...

Dva puta većim od glave...

Seržis, *obraća se Žiški*

Kakav slabić...

Folike

Čudovište je htjelo da me poljubi! Odolio sam... Pljas! Dobio sam šamar, koji ona nazva poljupcem...

Žiška

Pa, nije to tako strašno...

Folike

Poljubac otvorenom šakom...

Seržis

Strah mu je pomutio mozak... Bolje bi bilo da si založio vatru i postavio sto...

Folike

Bez svjetlosti!

Seržis

Bez... Dobro, 'ajde! Upali one svijeće.

(Folike, pošto je zapalio svijeće, zalaže vatru i sprema večeru.)

Seržis, dok Folike to radi, u stranu

Dok ne svane, nađimo neku animaciju... Naći ću način da udaljim Žišku i pročitam depešu.

Žiška, u stranu

Što je odgovor francuskog generala?... 'Oće li nam ovaj oficir to prenijeti?... Ako je on, ma šta to bilo, pokušajmo da saznamo...

Seržis, posmatra portret osvijetljen svijećama

Ogromnog li portreta! Žena obučena u odjeću iz 16. vijeka.

Žiška

Licem u lice sa fatalnom vlastelinkom ovog zamka... Pogledajte u dnu rama: Jelena, 13. septembar 1507.

Folike, užasnut

Trinaesti...

Seržis

Da, danas je tri stotine godina od tog datuma... To je dakle ta lijepa Jelena!... Kad kažem lijepa... Sad mi je jasno zašto se jedna plemenita dama prerušava i dovodi u zabunu svoje bližnje... Znam jednu ženu koja se tako ponašala... To je slično i nije mi krivo što sam je vidio.

Žiška

Kad vas tako slušam, gos'n oficiru, stvarno bi se pomislilo da ste ovđe došli iz puke radoznalosti.

Seržis, u stranu

Šta on to priča? (*Glasno*) A koji bi to drugi motiv imao, po vama?

Žiška

Oh! Ja ne znam... Ima toliko toga... Prirodna neustrašivost francuskog karaktera... pasivna poslušnost koja vlada u vojsci.¹⁰.. naređenje... misija...

Seržis, u stranu

K'o da nešto sumnja?

Žiška

Možda nekoga tražite? Neko koga želite da vidite?

Seržis, u stranu

Moram biti oprezan (*Glasno*). E, pa, tako je, maestro Žiška, došao sam večeras s namjerom da vidim nekoga...

Žiška, živo

A koga to?

Seržis

To je... moja tajanstvena ljepotica... I, ako je ono što kažete tačno, uradiću sve što treba, da bih je večeras vidio...

¹⁰ Isto kao pod 5, 6, 7, 8 (prim.prev).

Žiška

Ma, nije moguće, gos'n kapetane, ne mogu da vjerujem...

Seržis

U redu! Sami ćete procijeniti. Folike, postavi sto za troje...

Folike

Ali, samo vas je dvoje.

Seržis

Nas dvoje i vlastelinka treća... (*Naklon prema portretu*).
Ukoliko želi da mi učini čast i prihvati moju skromnu večeru.

Folike

Tako mi!

Seržis

O, da, idemo do kraja...

Žiška

To ćemo tek da vidimo.

Seržis

A, izazivate me... Za sto... (*U stranu*) Treba da povjeruje da sam ovđe zbog duha.

Žiška

Kad vi kažete... Za sto... (*U stranu*) To svakako nije ona, ali pošto navaljuje, neka mu bude...

Seržis, *ide da sjedne za sto sa Žiškom*

Malo veselosti, pobogu... Jelenini obožavaoci su bili veseli,

budimo i mi... Opijali su se, pijmo... Pjevali su, pjevajmo...
Ajde, pjesniče, zapjevajte u čast Jelene, naše vlastelinke...
Počnite, mi ćemo vas pratiti...

Žiška

Rado.

Folike

Falširaću, nema druge...

PJESMA

Prva strofa

Žiška

*Gospo krasna
Volim suze tvoje
Kaplja rosna
Cvijeću mije boje.
U zoru lijepa je
Kad dan se zarudi
Još ljepša je
Kad ljubav se budi.*

*Plava il' crna, budi
Koji izabrati?
U životu, ljudi,
Treba uživati.*

ZAJEDNO

Žiška, Seržis, Folike

*U životu, ljudi,
Treba uživati.*

Druga strofa

Žiška

*San blaženi
Samo neka traje
Da ne stane
Noću da potraje!
Stvari lijepo
S proljeća nam dođu
Ruže prelijepo
S vremenom i prođu.*

*Plava il' crna, budi
Koji izabrati?
U životu, ljudi,
Treba uživati.*

ZAJEDNO

*U životu, ljudi,
Treba uživati.*

Seržis

*Eto de, pjevamo i izazivamo
A buka što se čuje
Mi sami je pravimo.*

Žiška

Još nije vrijeme.

Seržis

*Ah, zbog takve žene
Treba duha prizivati
Iz carstva tamna istjerati
I ljepotu osloboditi, koja će reći: eto mene!*

(Čuje se pucanj vani)

Seržis

Neko puca!

Folike, *odvažno*

Pucanj! U dobri čas, to mi leži...

Seržis, *stavlja ruku na depešu*

Možda se radi o iznenađenju.

Folike, *s pištoljem*

Iznenađenje... Sada... Ni makac više, kapetane, povratih se, na mene je red. *(Izlazi živo lijevo, u dnu)*

Seržis

Šta bi ovo moglo da znači, maestro Žiška?

Žiška

Mene pitate... Sjetite se tradicije, znate, neke kobne stvari koje ne možemo objasniti, ali se dešavaju... Upravo ste čuli da je žena koju volite ubijena.

Seržis

Beatrisa... Beatrisa mrtva! A, ne, to nije moguće... Taj đavo od čovjeka s njegovom hladnokrvnošću i baladama.

Žiška

A, sada više ne biste da idete dalje...

Seržis

Ja! Slušajte me dobro... (uzima čašu i okreće se prema portretu)

*Pijem, fatalna vlastelinko, za tebe sad
Za ljubav tvoju sudbom rastavljenju.
Pijem! Neka duh Jelene, k'o nekad
Na gozbu dođe, za tebe pripremljenu.
Ako si ljepa kao ona koju volim
Razum da izgubim, imaš takav dar
Sipaj u moj pehar, baš to sada želim
Zaborav, otrov, il ljubavni nektar.*

POJAVA PETA

ŽIŠKA, SERŽIS, BEATRISA (*Otkucava ponoć. Svjetlost u pozadini se gasi pod naletima vjetra. Sa desnog stepeništa, vidi se kako silazi žena odjevena u bijelo, s dugačkim nabranim plaštom i zlatnim krčagom u ruci*).

Žiška
*Jelena
Vlastelinka
Vidite
Bježite!*

Seržis
Ne, ne! (Žiška nestaje lijevo u dnu)

POJAVA ŠESTA

SERŽIS, BEATRISA (*Seržis, pošto je ostao sam, prilazi duhu koji se zaustavio na stepenicama. Vidjevši da se radi o ženi, uzima svoj pehar i odvažno ga pruža Beatrisi da mu sipa. Ispija na iskap, baca ga i daje znak Beatrisi da priđe*).

Beatrisa

*Na poziv tvoj, o, ti koji si me volio, dolazim!
Glas tvoj je dopro do boravišta tužnog..
Tu nada, avaj, pod lijesom zatvorenim
Prognanima jedini ostade zalog.*

Seržis

Ko si ti?

Beatrisa, *podizujući veo*
Gledaj.

Seržis, *zaprepašten*
Beatrisa!? Ali, kako!

Beatrisa

*Zakone sudbine ne poznaješ nikako.
Iz svratišta kobnog, pobjegla sam smjelo.
Tamo nekog voliš i izgubiš, igrajuć 'se s Bogom!
Tvojim dolaskom ovđe, držiš mi opijelo.
I, sjena moja, avaj, govori posljednje ti zbogom.*

Seržis

*Stvarno ti si?
Vidim, jesi.
Ništa ne znači mi
Tajna ta puna strahota.
Živa il mrtva, pripadaš mi
Sad si tu, moja si ljepota.*

Beatrisa

*Idi, ne plaši se, tebe volim
Volim te zauvijek*

*Ni smrt neće biti lijek
Drugačije ja ne želim!
Moja priča je utješna
Dušu tvoju uvjeriću
Vidna il' nevidna
O tebi ja brinuću.*

Seržis

*Ah, ostani još malo
Do tebe mi je stalo.
Očarala si oči i srce moje.
San il' java
Đevojka iz snova
K'o anđeo sa neba poje.*

Beatrisa

*Kad poželiš, ti mene pozovi
Neka Bog te blagoslovi.
Još hoću za život tvoj novi
Moliti se božanskoj blagosti.*

Seržis

*Ako smrt tebe zazove
Istog trenu mene nek pozove.
Duše naše zajedno nek plove
Na počinak vječni u kuću žalosti.*

Beatrisa

Tamo su dani vječne mladosti.

Seržis

*Za zaljubljene
Proljeće ne vene.*

Beatrisa

Tamo su uvijek nove radosti.

Seržis

Tamo ljubavi traju

Nikad ne prestaju.

ZAJEDNO

Oživljavajući besmrtni plamen

Čiste duše i ljubavi divne.

Još ljepšim čini se znamen

Iz tmine suncu kad' se vine.

Seržis

Ma ne, živa si, a tvojoj mladini

U grobnom hladu mjesto nije.

Hoću... Ali, u nekoj sam mučnini...

Ah! Lažno sve ovđe mi je...

HOR CRNOGORACA, iz pozadine, ne vide se

Usred tmine

Mjestu tišine

Osvetu kujmo

Tihi budimo

Njega osudimo

Smrt zadajmo.

Seržis

Da l' u pjesmi noći turobne?

Ili u peharu, slutim izdaju!

Ispih pića otrovi zlokobne

Što mnome sada vladaju...

Beatrisa

*Ljubav te moja prati i tebe brani.
Još nije vrijeme sreće očekivane.*

Seržis

*Ljubav tražim, glas nježni me hrani.
Predajem se čarima blagosti neznane.*

(Tokom posljednjih stihova, privučen Beatrisinim glasom, kao da halucinira, prilazi otomanu teturajući se, pada na njega i zaspi).

HOR CRNOGORACA, iz pozadine, ne vide se, ali se bolje čuju

*Usred tmine
Mjestu tišine
Osvetu kujmo
Tihi budimo
Njega osudimo
Smrt zadajmo.*

Seržis, bori se sa snom, uzima depešu, otvara je
U iznenadnom slučaju... depeša... pročitajte i spalite...

Beatrisa

Što radi? To pismo!

Seržis

Ne mogu da čitam... Ne mogu da vidim... Oh! Moj Bože! (*ponovo pada na krevet i ispušta pismo*).

Beatrisa, *podiže pismo*

To pismo... pročitajmo. (*Čita*): „U Sali za oružje zamka Maladeta... (*Završava čitanje šapatom*).

Seržis, *očajno, boreći se sa snom i polu se pridigavši*

Oh! Još malo snage... Snage... Ta depeša, ako je nađu, gotov sam... To je moja čast, moj život... Ako me volite... Ako me vol... (*ponovo se sruši i zaspi*).

Beatrisa

Njegova čast... Njegov život!... Ah! (*Spaljuje depešu*). Niko neće znati, bez ja!

POJAVA SEDMA

ŽIŠKA, SERŽIS, uspavan, BEATRISA

Žiška, *trčeći*

Beatrisa! Beatrisa!

Beatrisa, *pokazujući na Seržisa*

Gledaj!... Ispunila sam obećanje; ništa nije vidio, ne može ništa ni videti... Spašen je!

Žiška

Nema mu spasa!

Beatrisa

Nema mu spasa!

Žiška

Prevarili smo se. Ovaj Francuz nije došao da nas špijunira, već da ispuni neku misiju.

Beatrisa

A, zna li se koju?

Žiška

Ne, ali su crnogorski prvaci ubijedeni da se radi o nečemu što je pogubno za nas, te traže njegovu smrt.

Beatrisa

Bože blagi!

Crnogorci, vani

Smrt! Smrt! Smrt!

Žiška¹¹

Čuješ li te bijesne povike?

POJAVA OSMA

SERŽIS, uspavan, **ANDRIJA**, **ŽIŠKA**, **BEATRISA**, **REDINA**, **crnogorski prvaci, žene**, koje prve ulaze na scenu, predvođene Redinom, i okružuju Seržisa i Beatrisu.

MUŠKI HOR

Mora umrijeti

Suze potrijeti

Za stranca milosti nema

Previše čekamo

U napad idemo

Osveta se sprema.

Beatrisa

Ah! Život rađe oduzmite.

Sestre vaše molbu čujte!

¹¹ U tekstu originala piše **Andrija**. Čini se logičnim da ovu repliku izgovara **Žiška**. (prim.prev.)

*Dobro mene poslušajte
Rađe mene sad ubijte
Milost! Sudbu ne kušajte!*

Andrija i Crnogorci
Smrt! Smrt! Našim tiranima!

Žiška
*Ah! Nesoji, stid vas bilo
Duša pišti, meni milo
Hrabrost vraća mi se znana.
Vojnika koji ubije, stid ga bilo!
Vojnika nenaoružana.
Udrite, kukavice, udrite vojnika nenaoružana.*

Andrija i Crnogorci
*Baš nas ništa ne zanima!
Nema priče kad se gine
Za osvetu domovine.
Smrt! Smrt! Tiranima!*

Beatrisa, Žiška, Redina, žene
*Dobro nas poslušajte
Molbu našu uslišite!
Domovinu uvažite
Milost! Sudbu ne kušajte!*

(Crnogorci, s jataganima u ruci, žele da napadnu Seržisa, koji još spava. Beatrisa i žene se bacaju na koljena. Žiška zadržava Andriju. Zavjesa).

TREĆI ČIN

Na sceni je podijum zamka oivčen puškarnicama; lijevo se vide zgrade; desno, polurazrušene kule, malo dalje, stijene. Na podijumu se dolazi s desna, s pogledom na Bokokotorski zaliv.

PRVA POJAVA

REDINA, CRNOGORCI, LJUDI I ŽENE

(Kada se podigne zavjesa, razdanilo se).

HOR

*Evo ide zora,
Uždilo se nebo s mora
Od plamena
Ljubavna.*

Redina

*Opjevajmo vatreno jutrenje
Opjevajmo, kao ono svjež
Cvijeće koje žeže.
Opjevajmo dana svitanje.
Zajedno uvijek slavimo radost.
I ljubav i mladost
Uz zvuke gusala
Pjevajmo, drugarice, oj!
Oj, Vesela! ¹²*

¹² U tekstu originala piše: **La Romaika**. Budući da se ne radi o nekoj poznatoj francuskoj pjesmi, smatrali smo ovo prilagođavanje opravdanim (prim. prev.).

To je planina naših poj.

La, la, la, la, la, la,

Tugu da otjeramo

Stih veseo trebamo.

Evo ga! ela!

Oj, Vesela!

HOR

Evo ga! ela!

Oj, Vesela!

La, la, la, la, la, la.

Redina

Prva strofa

Zemljo čarobna

Ljepota jedna

Tebe će splesti u žice.

Kraljice smo u brdima

Vladamo njima.

Nevjera je gospodar ravnice.

Kad nas gnjavi

Ljubomorani u ljubavi

Sumorno će naći lice.

On bi nas osvojio

Da je samo ponudio.

Nježnu riječ, uzdah, buket cio...

Zemljo čarobna itd...

HOR I PLES

Uz zvuke gusala

Pjevajmo! Oj Vesela!

Ređina

Druga strofa

O sunce blistajuće

Izlazeće!

Tebi služe i odviše.

Vatre tvoje užarene

Srcu opomene.

Ali ljubav može više.

Riječi ove, biće

Svemoguće

Momke one osmjeliše

Taj što se usudi.

Neka vas ne čudi.

Da poljubac, pogled il uzdah pobudi?

O sunce blistajuće

Izlazeće! Itd...

HOR I PLESAČI

Uz zvuke gusala

Pjevajmo! Oj, Vesela!

POJAVA DRUGA

ŽIŠKA i ostali

Žiška

Ćutite, ćutite

Ni pjesme, ni slavlja

Neko će umrijeti, nesrećan nas ostavlja.

A, vi pjevate... Ćutite!

Kleknite!

Svi se molite!

HOR

*Kraljico azura, u tebe se uzdaju
Da ti molbe danas dospiju
Da ga anđeli tvoji čuvaju
I nad njim krila razviju.
Sveta Bogorodice
Život ti mu spasi
To te moli srce
Nada naša ti si.*

Žiška, posllije pjesme

Hajdemo, hajdemo, prijatelji moji, uvijek vjerujte savjetima i pjesmama vašeg barda. (*Ređina i Crnogorci odlaze u tišini*).

POJAVA TREĆA

ŽIŠKA, dva CRNOGORCA

Žiška, prema prvom Crnogorcu koji se pojavljuje
Šta ima novo? Jesu li svi naši prijatelji na okupu?

Prvi Crnogorac

Da...Ali ih strpljenje izdaje... Smatraju da je došao trenutak za akciju.

Žiška, prema drugom Crnogorcu
A, Francuzi?

Drugi Crnogorac

Bio sam do njihovih prvih redova. Prije zore, svi su bili pod oružjem i spremni na pohod. Čini mi se da čekaju s nestrpljenjem neko naređenje, neki signal, da krenu u napad.

Žiška

A Beatrisa?

Drugi Crnogorac

Obilazi linije odbrane sa Redinom i priča sa stražarima.

Žiška

Hvala Bogu! Nije još sve izgubljeno... Vratite se kod naših, recite im da Žiška bdi... Ponesite im poruku; ovđe im piše šta im je činiti; to je pjesma barda koja će najaviti trenutak oslobođenja. Hajte. (*Izlaze*). A, sada, treba mi kapetan Seržis (*Vidi ga kako ulazi*). Evo ga!

POJAVA ČETVRTA

SERŽIS, ŽIŠKA

Seržis, *sam sa sobom, ne vidi Žišku*

Kakav užasan san! Uzalud se trudim da se sjetim što je bilo...

Žiška, *prilazeći*

Gos'n kapetane...

Seržis

Vi! Vi! Brzo ovamo, maestro Žiška!

Žiška

Gos'n kapetane, svaki trenutak je dragocjen... Za sat vremena ćete umrijeti... Za manje od sat vremena treba da spasim vas, slavu vaše vojske i nezavisnost moje zemlje.

Seržis

Šta hoćete da kažete? Je li u pitanju nova klopka, maestro Žiška, i može li vas Andrijin zarobljenik smatrati još uvijek za prijatelja?

Žiška

Vaš prijatelj! Nego što sam... Evo vas već dva dana pratim u stopu... Juče sam vas vodio u zamak Maladetu, štiteći vas u situacijama opasnim po život... Odbranio sam vas od jatagana koji su se sinoć nadvijali nad vašom glavom! Ah! ako ste mislili da me samo neka neodređena naklonost pjesnika vukla prema vama, varate se, gos'n oficiru...Slušajte... Ja i moji prijatelji smo smisli plan u korist Francuske, koji samo što se nije ostvario. Signal od strane francuskog generala treba da nas uvjeri da želi da nam pomogne. Taj signal, kapetane, to je cilj vaše misije, koju ste uzalud htjeli od mene da sakrijete.

Seržis

Ali...

Žiška

Još jednom ponavljam, naši dani su odbrojani... Mene se ništa ne plašite... Ah! Kunem se u moje gusle, koje pjevaju o plemenitim podvizima i nikoga još nijesu izdale... Kunem se, ruka koju vam pružam je ruka prijatelja...

Seržis, *stežući mu ruku*

Vjerujem vam.

Žiška

E, dobro! Taj signal koji treba da poslušaju vaša i moja braća.

Recite mi, koji je?

Seržis

Taj signal, ali ja ne znam koji je!

Žiška

Šta kažete?

Seržis

Radi se o depeši koju je trebalo da pročitam u svitanje; u njoj je sigurno sve pisalo...

Žiška

I, onda?

Seržis

Doveli su me ovde... Kada sam se probudio, tražio sam depešu... Nijesam je našao... Ukrali su mi je!

Žiška

Bože dragi! Ah, jedino je Andrija mogao da je uzme... On sada sve zna... Ah, požurimo, ako još nije kasno... Lukavstvo, snagu, silu, sve ću da upotrijebim, ako treba, da saznam što je u depeši... Jer od toga zavisi vaš život i spas moje zemlje. (*Izlazi užurbano, desno, prema dnu scene*).

POJAVA PETA

SERŽIS, sam, potom FOLIKE

Seržis

Život, reče li... Šta ja tu više mogu da uradim! Kao vojnik i junak, nijesam ispunio poverenu mi misiju... Uvučen sam u klopku jedne spletkasiće, koja me na kraju izdala... Ah! da mene pitaju, malo su mi vremena ostavili...

Folike, živo ulazi, s lijeve strane

To je nedostojno, nepravedno!... Tražim osvetu!

Seržis

Polako! Što je s tobom?

Folike

Što mi je! Te rđe neće da me strijeljaju sa vama!

Seržis

Hoćeš da umreš sa mnom!

Folike

Bah! Vrijeme za put je dobro, a u dvoje, putovanje traje kraće.

Seržis

Hrabri mladiću! Ne razmišljaš! Zaboravljaš na starog oca!

Folike

Oh! Da... Moj otac... Dobra starina, plakaće, to je sigurno... Ali će reći: dobro si uradio, sine moj!

Seržis

Ne, ne... Potreban si mu... Ni riječi više... Reci mi, je li ostalo što novca u tvom opasaču?

Folike

Tri hiljade franaka u kovanicama, gajnc novi!

Seržis

To ćeš dati svome ocu u moje ime.

Folike

Oh! Hvala, moj kapetane... Jadni moj otac!...

Seržis

U pravi čas. Sad vidiš koliko ti znači i kako ti je teško da ga ostaviš, zar ne?

Folike

Naprotiv! On je sada bogat čovjek; više mu nijesam potreban. Oh! Vi možete da odete, ali naći ću ja način da vam se pridružim.

Seržis

Kako! Nećeš valjda?

Folike

Ubiću se, nego! Oh, ne; nije se dobro ubiti, to je loše i tamo gore, ne bih bio u istom garnizonu sa vama... Ali, kada budu došli, biću tu... Spremniji od njihovog baruta, ako imaju dvadeset zrna za mog hrabrog kapetana, naći će se i jedan kuršum za njegovog jadnog posilnog, koji ga toliko voli!

Seržis

Dosta... Dosta... Nikada mi nijesi odbio naređenje...

Folike

Ne, nikada!

Seržis

Onda dobro! Ima da živiš... Naređujem ti...

Folike

Ali...

Seržis

Molim te...

Folike

Da, kapetane.

Seržis

Htio bih da te zamolim za još jednu uslugu... Slušaj... Ostaće samo jedna žena koju volim i koja me voli kao svetica... Moja mati.

Folike, *potrešeno*

Da, kapetane.

Seržis

Napisaću joj pismo koje ćeš joj dati.

Folike, *isto potrešen*

Da, kapetane.

Seržis

Bićeš pored nje, tješiti je, uplakanu... Reći ćeš joj da mi je ostao najveći žal i bol što joj ne mogu udijeliti oproštajni poljubac prije nego odem.

Folike, *plačući*

Kapetane!

Seržis

Sad mogu mirno da umrem... Obećavaš li?

Folike, *plačući*

Da, kapetane.

Seržis

Hvala... Hvala, prijatelju moj. (*Vraća se u tamnicu*).

POJAVA ŠESTA

FOLIKE, potom Beatrisa, REĐINA

Folike

Njegov prijatelj! Naziva me svojim prijateljem! Kad pomislim da će ga strijeljati! Ali, to je nemoguće! Ne radi se tako s kapetanima... (*Ugleda Ređinu i Beatrisu kako ulaze, s lijeve strane*).

Beatrisa, prema Folikeu

Tiho!

Folike

Kako?

Redina

Tiho! Jedva smo se probile dovde... Ako nas spaze...

Folike

Ah! Ništa ne razumijem, želim da spasim mog kapetana.

Beatrisa

I nas dvije!

Folike

Ah! Bravo! Slušam vas.

Beatrisa

Trojica stražara sa ove strane su već pridobijena.

Folike

Dobro!

Beatrisa

Ostaju još dvojica, Ređina će pričati sa njima.

Folike

Dobro!

Beatrisa

Evo, Ređina, uzmi ovaj krst, narukvice, cekine... Daj im sve to...

Ređina

‘Oću, ‘oću, ne brini.

Beatrisa

Odavde mogu sve da vidim... Ako budeš uspjela, mahni mara-
mom... Pohitaj, ostalo nam je malo vremena...

Folike, prema Ređini

Trenutak... Idem sa vama.

Ređina

Vi! Ali, ako vas vide?

Folike

Prerušiću se.

Ređina

Ako vas ubiju?

Folike

Umrijeti za mog kapetana! Zbog toga sam rođen i stvoren.

Beatrisa

Jesi, jesi! Pohitajte, pohitajte!

Folike

Beatrisa, veoma vas cijenim. (*izlazi sa Redinom, desno*).

POJAVA SEDMA

BEATRISA, sama

Bože moj! Samo da uspiju!... Andrija je dao tako stroga naredenja... Oh, još uvijek se ne usuđujem da pogledam... Drhtim, bojim se... Oh! Pogledajmo... (*Gleda*). Dobro, Redina priča sa stražarom... Priča... moli ga...Bože! Udaljava se!... Dakle, nije uspjela! Oh, ne, ne, ne!... Njena marama... Maše maramom... Oh, hvala, hvala, moj Bože... Spašen je... Slobodan je... Evo ga, ide!...

POJAVA OSMA

BEATRISA, SERŽIS, *ulazi i ne vidi Beatris*

Beatrisa, *prilazeći*

Seržis!

Seržis

Beatrisa!

DUO

Seržis

Pusti me, ti što me izda

Srcu mi više nisi draga.

*Lažnom ljubavlju, glasa blaga
Neprijatelju ti me preda.*

Beatrisa

Ah moj Bože! Što govori, u čemu sam opet grešna!

Seržis

*Lijepa i pritvorna
A izraza pokorna
I čela otvorena.
Nevinašca izgled
I ljubavan pogled
To je igra njena.*

Beatrisa

*Onu koja vas voli, optužiti tako!
Zločin i kleveta to je svakako!
Ko te izvukao iz smrtne opasnosti?
Trebalo te obmanuti, i spasit, što prije.
Obmanuh te, jer bi te k'o furije
Na moje oči zgromili, a ja sam te spasila.
Ali, uradih i ovo; dođi, stražari su popustili,
Za bijeg sve smo pripremili
Požurimo, prije nego li dođu!*

Seržis

*Ako je tako, zahvalan sam tebi.
Ali, na tvom mjestu, život moj, spašavao ne bi'.
Života mi više nema! Za misiju nemam ispriku!
Razumiješ li što znači čast jednom vojniku?
Oh! Kako ću pred moju braću?
Kako bijesu tom odoljeću?
Kako prezir da otpim?*

*Šta! Ja sam Francuske
Izиграo povjerenje
Zemlju moju gubim!*

ZAJEDNO

*Oh! Kako ću pred moju/tvoju braću?
Kako bijesu tom odoljeću?
Kako prezir da otpim? Itd.*

Beatrisa

*Razumiješ li što znači ljubav jedne žene?
Saznaćeš sve... Ne bole me optužbe nečasne.
Na mene nek' svale prezir i stid sav.
Saznaćeš sve; na mene prezir sav.*

Seržis

*Ne, ne, ne želim čast, ako to je cijena.
Ah! Što će reći tvoja braća?*

Beatrisa

Što me se tiču moja braća?

Seržis

Bijesu tom se ne uzvraća!

Beatrisa

*Čikam ih za njihov bijes.
Izdadoh, da čast spasim tvoju.
Zemlju moju.*

ZAJEDNO

Isti žar od prije

*Dušu našu grije
Ko to mrčno krije
Od nas odvojiti.
Srca što pokreće
Isto kolo sreće
Patnja vala neće
Nikad razdvojiti.*

(Orkestar nastavlja da svira prigušeno).

Seržis, *prema Beatrisi*

A, sada govori... Govori... Ona depeša, videla si je... Šta piše u njoj?

Beatrisa, *prisjećajući se*

„U sali za oružje zamka Maladeta nalazi se zastava koju Crnogorci najviše štiju... Čim zora zarudi, okačite je na kulu Svetog trojstva“.

Seržis, *živo*

Tu zastavu... Da... vidio sam je noćas... Potrčimo.

POJAVA DEVETA

SERŽIS, BEATRISA, ŽIŠKA

Žiška

Nema više vremena... Taj signal je trebalo dati u svitanje... Francuzi su ga zaista očekivali... Sada se udaljavaju... Andrija likuje, a nama samo preostaje da umremo...

TRIO

Seržis

*Sudbino, pravila su tvoja neumitna
Nek' srdžba tvoja pravedna
Stigne samo mene.*

Seržis, Beatrisa, Žiška

*Sudbino, pravila su tvoja neumitna
Nek' srdžba tvoja pravedna
Stigne samo mene.
Samo za njih molim
Moj život ne želim
Poštedi mi voljene.*

Seržis, prema Žiški

Obećaj mi da ćeš je štititi.

Žiška

Do sudnjeg dana ću je paziti.

Seržis

*Dobro, onda! zavjet tvoj ćeš upamtiti.
Bježite oboje... sam ću se umoriti!*

Beatrisa

*Nebo zna da sam ti žena
Patiš li, moram i ja.
Duša tvoja je i moja
Umreš li, moram i ja.*

Seržis

U tom trenu uzvišenom

*U društvu tom voljenom
Ukazano Božjom rukom
Koji putem putujemo.*

Beatrisa

U tom trenu uzvišenom itd.

Žiška

*Smrt, hvale mi imamo!
Zadatak mi tršavamo
Od života opraštamo
Zajedno se rukujemo.*

ZAJEDNO

*U tom trenu uzvišenom
U društvu tom voljenom
Ukazano Božjom rukom
Koji putem putujemo.
Smrt, hvale mi imamo!
Zadatak mi tršavamo
Od života opraštamo
Zajedno se rukujemo.*

POJAVA DESETA

SERŽIS, ŽIŠKA, BEATRISA, REĐINA, FOLIKE

Folike, hitro ulazi, sav prašnjav, sa povojem na lijevoj ruci
Govorite o umiranju! A jedinica koja dolazi da nas oslobodi!

SVI

Folike!

Seržis

Šta to pričaš! Francuska vojska još nije otišla?

Folike

Francuska vojska!... Odatle dolazim... (*Pokazuje na ruku*). Bolje pogledajte što su mi Crnogorci usput ostavili za uspomenu...

SVI

Povrijeđen!

Folike

Nije važno.

Žiška

Pričaj, što ti se desilo?

Folike, prema Seržisu

Ovako... Kad sam vidio da odbijate da pođete, rekoh sebi: postoji samo jedan način da spasim mog kapetana... Idem da obavijestim naše drugove... Magare je spremno čekalo; pojahao sam tvrdočlavlak... Na prvoj liniji odbrane, paf! Ništa... Na drugoj liniji odbrane, paf! Još uvijek ništa. Pohitali smo iz sve snage... Ko je? Prijatelj. Naša predhodnica se upravo sprema da ode... Uzbuna! Prije će biti propast svijeta i zemljotresi, nego što će nestati moj kapetan... Pucnji! Uzbuna odliježe do logora... Ponovo uzjahah tvrdočlavlak... Ne da je galopirao, nego je letio... Moja duša je sišla u njegove noge... Na prvoj liniji, ista igra, paf! Ništa... Na drugoj, paf! Pogođen... Ali, imam iskustva, tri puta sam ja ranjavan...

Seržis

Hrabri mladiću!

Folike, uzbuđeno

Za nekoliko trenutaka, Francuzi će biti ovđe... Oh! Živjećete vi, moj kapetane... inače, da nije tako, dobri Bog, koji zna koliko vas volim, ne bi pustio da se vratim...

Žiška, radosno

(Prema Seržisu) Da, živjećete... Francuzi dolaze, daj ovamo te gusle... Pjesma barda čuće se sve do naših prijatelja, tu pjesmu oslobodilačku koja ih doziva... *(Uzima gusle i pjeva uz pratnju).*

Crna Goro, Bogu mila!

HOR, iz daleka, desno

Crna Goro, Bogu mila!

HOR, iz daleka, lijevo

Crna Goro... itd.

(Nakon toga, čuju se topovski plotuni).

Folike, uzneseno

Čujete li, dolaze naši?

Žiška, prema Seržisu

To najavljuje vašu slobodu...

Seržis, pružajući ruku Beatrisi

I moju sreću.

(U tom trenutku sa svih strana ulaze Crnogorci. Jedan od njih nosi zastavu. Francuski vojnici i oficiri ulaze živo, idu prema Seržisu i opkoljavaju ga; drugi se penju uz zidine i prolaze kroz puškarnice. Žene nose barjake i mašu sa njima prema vojnicima. Seržis uzima francusku, Žiška crnogorsku zastavu).

Žiška

*Crna Goro, Bogu mila!
Slobodna za vazda bila.
Kao snijeg
Na tvojim brdima.*

HOR

*Crna Goro, Bogu mila!
Slobodna za vazda bila.
Kao snijeg
Na tvojim brdima.*

(Dok hor pjeva, Seržis i Žiška su stavili jednu pored druge francusku i crnogorsku zastavu. Seržis pruža ruku Beatrisi Ređina zgrabi Folikea ispod ruke. Francuzi i Crnogorci se grle i ljube, topovska paljba ne prestaje... Zavjesa.)

Kraj